

<https://>
УДК 021.1:316.7]:07:32.019.51”364”

Богдан Ломачинський,

аспірант,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: lbogdang1@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2601-6217>

Researcher ID: J-1094-2018

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА У ПРОСТОРІ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ КОНСЦІЄНТАЛЬНИХ ВІЙН СУЧАСНОСТІ

Стаття розкриває особливості застосування стратегій та інструментарію консцієнтальних війн сучасності проти бібліотек як одного з основних соціальних інститутів збереження та трансляції культурних цінностей у національному та загальноцивілізаційному масштабах. Проаналізовано сутнісні ознаки інформаційних війн сучасної епохи та їх вищої форми – консцієнтальних війн, що спрямовані на знищення національної самосвідомості та ідентичності. Глобальною небезпекою національній самосвідомості є пропаганда ворожої системи духовних цінностей та способу життя, мови, культури, традицій. Однією з форм консцієнтальної війни є «переписування історії», нав’язування ворожих міфів, спроба створення альтернативних інтерпретацій процесів цивілізаційного розвитку людства шляхом знищення бібліотек на захоплених територіях. Зазначено, що в консцієнтальній війні бібліотеки можуть виступати як об’єктом впливу, так і активним суб’єктом протидії інформаційним впливам.

Ключові слова: інформаційна культура, бібліотека, консцієнтальна війна, інформаційна війна, пропаганда, медіакультура.

Постановка проблеми. В умовах глобальних викликів сучасності, зумовлених загостренням міжнародного протистояння ключових гравців світового політичного, економічного та інформаційного впливів, людство постало перед складними ризиками, зумовленими динамічними цифровими трансформаціями інформаційної доби. Віртуальне середовище створює потужну технологічну основу об’єднання інтелектуальних здібностей і духовних сил людства, однак прогнозована теоретиками інформаційного суспільства його ідеальна модель виявилася недосконалою перед домінуванням глобальних економічних інтересів та боротьбою за доступ до інфор-

маційних ресурсів, що призводить до зміни стратегій світових гібридних війн з активним залученням інформаційних видів озброєнь. Наша епоха вкотре загострює проблему протистояння культури і цивілізації, і бібліотеки, як основні інститути збереження і ретрансляції суспільних знань, забезпечують формування інформаційної культури як основного засобу протидії глобальній консцієнтальній експансії.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження ролі бібліотек як інституцій соціальної пам'яті стали наукові розробки Л. Дубровіної [7]. Специфіка соціокультурного простору України представлена у В. Добровольської [6]. Аналіз сутності консцієнтальних війн розкритий у наукових розвідках О. Бондаренка, С. Гречки [3], Р. Гули, І. Передерій, В. Сажко [5], І. Ломачинської [1] Е. Тофлера [2]. Проблема цивілізаційної ідентичності українства стала об'єктом наукової уваги О. Рафальського, Я. Калакури, М. Юрія [20]. Також для аналізу проблематики роботи були використані національні і міжнародні законодавчі та нормативні акти в інформаційно-комунікаційній сфері [8, 12–15, 22].

Метою статті є визначення сутності інформаційної культури як основного засобу протидії консцієнтальним війнам сучасної глобалізованої доби. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**: з'ясувати сутність консцієнтальних війн, їх стратегії та інструментарій; проаналізувати вітчизняне законодавство у протидії інформаційним загрозам; охарактеризувати роль бібліотек як об'єктів і суб'єктів впливу консцієнтальних війн сучасності.

Методологія. В основі виконання роботи лежить використання таких загальнонаукових методів дослідження: логічний метод – при побудові структури дослідження; системний – для розуміння деструктивного впливу консцієнтальних війн на суспільство як цілісну інформаційну систему; діалектичний метод – для усвідомлення знаннєвого потенціалу бібліотек як об'єктів і суб'єктів впливу консцієнтальних війн; компаративний аналіз – для виявлення специфіки бібліотечних технологій протидії інформаційним впливам.

Виклад основного матеріалу. Під час повномасштабної російської агресії з особливою гостротою постають питання збереження національної ідентичності, колективної й історичної пам'яті. За визначенням Л. Дубровіної, бібліотеки є носіями соціальної інформації, історичної та національної пам'яті, що акумулюють історичний досвід нації і є своєрідним історичним депозитарієм держави в реалізації її національних функцій, а також активним комунікаційним засобом увіковічення та трансляції культурних цінностей цивілізацій із покоління в покоління – посередником

між минулим, сучасним і майбутнім. Сьогодні їх називають «скарбницями пам'яті нації», «сховищами пам'яті», «суспільними інститутами пам'яті» [7, с. 234]

Цивілізація «третьої хвили» породжує глобальне зростання інформації, що зумовлює у сучасному світі, за Е. Тоффлером, гігантську битву за владу, а нова система створення матеріальних цінностей цілком і повністю залежить від систем зв'язку та поширення даних, ідей, символів [2]. Удосконалення технологічно-інформаційної компоненти світу стало можливим завдяки активному розвитку цифрової економіки, що основана на цінностях цифрової ідеології і цифровому світогляді, які рухають глобалізованим світом.

Нові цифрові технології, що проникають в усталені формати соціальних взаємовідносин, створюють безмежні можливості у виборі способів конструювання власної ідентичності, що зумовлює необхідність аналізу культури віртуального простору як складової інформаційної культури.

За визначенням В. Добровольської, соціокомунікаційний простір культури постає як складна система, яка не лише забезпечує обмін інформацією у вертикальному і горизонтальному зрізах, але й сприяє створенню нової інформації, володіє властивістю синергії та перебуває в стані динамічного, подеколи навіть біфуркаційного розвитку. Слабкою і небезпечною стороною процесу є складність, неочевидність і контраверсійність мотивацій суб'єктів простору культури, що породжує критичну систему ризиків навіть цивілізаційного масштабу – явища інформаційних війн мають цю природу [6, с. 60].

Загалом, у визначенні поняття «інформаційна війна» можна умовно виділити психологічний, інформаційний та комунікаційний підхід. Інформаційний підхід характеризує інформаційну війну як сукупність методів та способів цілеспрямованого впливу суб'єктів-агресорів в умовах інформаційної відкритості. Згідно з психологічним підходом, інформаційна війна розглядається як комплекс заходів інформаційного впливу на масову свідомість для зміни суспільної поведінки і нав'язування цілей, найбільш зручних для агресора. Відповідно до комунікаційного підходу, інформаційна війна – це комунікаційна технологія по впливу на масову свідомість з метою подальшої маніпуляції нею. Війна за реальність – це комунікативна війна, що ведеться шляхом формування цінностей, переконань та емоцій людей і здійснення впливу на них. Головне завдання інформаційних війн полягає в дезорієнтації інформаційно-комунікаційних потоків, що призводить до маніпулювання суспільною свідомістю з метою перепрограмування інформаційної системи на користь загарбника, тому будь-яка інформаційна війна

закінчується на користь системи вищого класу, що володіє більш якісними засобами накопичення, обробки та збереження інформації [1, с. 36].

Війна для суспільства як складної інформаційно-комунікаційної системи може стати прискореною програмою навчання, адже в будь-якій війні вивчаються ресурси і характеристики супротивника, щоб зрозуміти його наміри. Загроза війни зумовлює готовність до мобілізації внутрішніх матеріальних та інтелектуальних ресурсів суспільства, спрямованих на посилення заходів інформаційної безпеки, постійне підвищення інформаційно-комунікаційної освіти та інформаційної культури.

Особливої небезпеки набуває війна консцієнтальна, об'єктом якої стає свідомість, національна, культурна та релігійна ідентичність. Народ, який не ототожнює себе з державою, з її символами, законами, мовою та культурою становить більшу загрозу національним інтересам, ніж будь-які зовнішні чинники. Тому ключовою метою засобів ворожого інформаційно-психологічного впливу (інформаційних технологій) є свідомість індивіда-громадянина, спотворюючи, яку ворог формує спільноту власних симпатиків на чужій території [10, с. 363].

Консцієнтальна війна спрямована на руйнування усталеної системи духовних цінностей, уявлень про добро і зло, здатності людини до вільної самоідентифікації. Консцієнтальна війна постає як цивілізаційна за змістом, психологічна за формою та інформаційна за засобами [9, с. 68].

Основним засобом консцієнтальної війни постає деструктивна пропаганда, про небезпеки якої зазначено в Стратегії національної безпеки України: деструктивна пропаганда як ззовні, так і всередині України, використовуючи суспільні протиріччя, розпалює ворожнечу, провокує конфлікти, підриває суспільну єдність. Відсутність цілісної інформаційної політики держави, слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють нейтралізацію цієї загрози [14].

Виклики збройного вторгнення зумовили прийняття законодавчих актів, у яких виокремлені види пропагандистських загроз держави-агресора. Зокрема, це пропаганда російської імперської політики – поширення інформації, спрямованої на виправдання російської імперської політики, а також публічне використання продукції, що містить символіку російської імперської політики, публічне заперечення злочинів (репресивних заходів) проти Українського народу [13]. Глобальною небезпекою національній самосвідомості є також пропаганда російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, що реалізується у поширенні інформації, спрямованої на підтримку або виправдання злочинного характеру її діяльності [12].

Р. Гула, І. Передерій та В. Сажко виокремлюють основні форми такого складника консцієнтальної війни, як «переписування історії» – наступальний та оборонний блоки. Наступальний блок, який активно використовує російська пропагандистська машина, проявляється у войовничому неоміфологізмі; свідомій історичній автаркції (спроба створення альтернативних інтерпретації процесів цивілізаційного розвитку людства, виходячи із маніпулятивних «історичних» кліше, зокрема це проявляється в жорсткому регулюванні процесів фондування бібліотек як на території РФ, так і на окупованих територіях); замовчування та ігнорування ролі та місця України у світовому історичному процесі. З метою захисту національного історичного простору, збереження ментальних констант українського громадянського суспільства в умовах війни, автори визначають форми оборонного блоку, серед яких – розширення мережі безкоштовних електронних бібліотек із військово-патріотичною та національно-патріотичною тематикою [5, с. 29].

Визначальною ознакою концепції консцієнтальної війни є її суб'єктно-об'єктне спрямування. «Культурний капітал» (людина, культурна спадщина, архіви, музеї, бібліотеки) одночасно фігурує як об'єкт, на який спрямована діяльність держави-агресора з метою руйнування пам'яток духовної та матеріальної культури й деформації культурного коду держави-жертви. З іншого боку, цей культурний капітал є водночас і суб'єктом, що має бути дієвим інструментом плекання й захисту основоположних патріотичних констант для формування й збереження національно-культурної ідентичності [5, с. 11].

За інформацією Міністерства культури та інформаційної політики України, до початку повномасштабного вторгнення в Україні фактично функціонував 14 351 бібліотечний заклад (сільські, селищні, міські, обласні). Станом на кінець червня 2023 р. їхня кількість зменшилася на 2560 закладів і наразі становить 11 791. Якщо ж говорити про знищення бібліотек через обстріли, то станом на 30 червня 2023 року 617 бібліотек в Україні зазнали тих чи інших пошкоджень. З них 98 не підлягають відновленню, 259 потребують капітального ремонту та/або реконструкції, 260 потребують ремонту [16].

Близько чотирьох тисяч, тобто майже третина публічних книгозбірень опинилися в окупації, 154 українські бібліотеки потребують допомоги зі збереження електронних фондів, 1560 установ – поповнення фондів сучасною українською літературою. Це особливо актуально в процесі вилучення з читалень українофобської російської літератури, адже станом на початок повномасштабного вторгнення в українських бібліотеках російські та радянські книги склали до 60% фонду [4].

Практичною реалізацією підвищення рівня інформаційної культури у протидії російській імперській пропаганді є спільний проєкт Української бібліотечної асоціації з Центральною бібліотекою міста Берлін (Німеччина), результатом якого є перетворення п'яти бібліотек на деокупованих територіях України на «місця сили» для громад та внутрішньо переміщених осіб. Серед ідей проєкту – онлайн-тренінги для бібліотекарів, закупівля книг та ноутбуків для обраних бібліотек, щоб надати доступ до онлайн-навчання [17]. Основна ідея проєкту – дати новий поштовх для розвитку бібліотек, що перебували в окупації, через навчання бібліотекарів новим підходам організації роботи в установах. Після навчання бібліотеки-учасниці започаткують інноваційні послуги для громад, які сприятимуть відновленню людей та громад після окупації, у тому числі моральному, культурному та економічному.

Для протидії ворожій пропаганді з ініціативи Міністерства культури та інформаційної політики України створена Рада з питань розвитку бібліотечної сфери. Зокрема, в межах роботи Ради напрацьовуватимуться пропозиції та механізми вилучення пропагандистської літератури з бібліотечних фондів та її заміщення якісною україномовною літературою й книжками українських видавництв [19].

Варто зазначити, що одним з ефективних засобів маніпулювання стають міфи – культурні, етнічні, мовні [3]. В означеному контексті актуалізується роль бібліотек у пропаганді культури україномовного читання як важливого чинника формування національної ідентичності, адже саме ідентичність є одним з основних об'єктів руйнування в консцієнтальних війнах. Варто зазначити, що мовна картина світу – це сукупність усіх можливих змістів як духовних, що визначають своєрідність культури та менталітету певної мовної спільноти. Мовна картина світу є загальнокультурним надбанням нації, адже зумовлює комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього світу і внутрішнього світу людини. Вона відображає спосіб мовномисленневої діяльності, характерний для певної епохи з її духовними, культурними та національними цінностями [20, с. 192–193]. Тому особливої уваги заслуговує забезпечення пріоритетного розвитку української мови як державної – важливого чинника державотворення та формування цивілізаційної ідентичності українства, і провідну роль в означеному процесі відіграють вітчизняні бібліотеки.

Для забезпечення гуманітарної безпеки українського суспільства та підвищення рівня його інформаційної культури було схвалено Стратегію розвитку читання, метою якої є формування звички та потреби в читанні, поліпшення читацької грамотності та сприяння розвитку людського потен-

ціалу. Реалізація Стратегії здійснюється у двох стратегічних напрямках: шляхом підтримки та розвитку книжкової екосистеми, передусім за рахунок підтримки і популяризації україномовної книги, в різних форматах відповідно до потреб, та через формування навички і потреби в читанні. Зважаючи на історичний досвід та інформаційну політику, спрямовану на захист українського мовного середовища, Стратегія визначає особливу важливість підтримки і розвитку читання українською мовою на всій території України. Відповідно визначається пріоритетний підхід до підтримки українського автора та національного виробника українськомовної книжкової продукції, формування української зони копірайту та до книжкової сфери в цілому як важливого елементу національної безпеки та національних інтересів України [18].

Зокрема, у Стратегії розвитку бібліотечної справи [15] прийнято курс на збереження українського культурного надбання в частині документних ресурсів та спрямовано зусилля на забезпечення збереження цінних і рідкісних фондів у бібліотеках, створення Державного реєстру національного культурного надбання.

Глобальні загрози консцієнтальних війн сучасності зумовлюють переосмислення феномена віртуальної реальності, що має як позитивні сторони, так і небезпеки. Віртуалізація суспільства формує людину цифрової доби – носія нових моральних цінностей, яка сприймає світ як глобальне ігрове середовище. Тому об'єктом впливу в консцієнтальній війні є не лише бібліотека як соціально-комунікаційний інститут, але й окремих її читач, активний користувач соціальних мереж. Позитивом віртуального простору є різні форми віртуалізації культури, яка знаходить свій прояв у створенні віртуальних архівів, музеїв і бібліотек тощо. Для суспільства, що перебуває в стані психологічної кризи від війни, віртуальний простір, з одного боку, значно розширює можливості освіти і самоосвіти, формує навички взаємодії з новітніми технологіями, створює безліч можливостей реалізації власної ідентичності. З другого боку, однією з небезпек інтернет-середовища є втеча від реальності, зміна реального світу віртуальними симулякрами, і, як наслідок – загроза контролю над особистістю, поширення «віртуальної експансії» в суспільну та індивідуальну свідомість. Тому бібліотеки мають стати освітніми осередками пропаганди культури використання віртуального простору, місцем формування навичок медійної та інформаційної грамотності.

Цифровий вимір інформаційних війн, залежно від суб'єкта впливу, породжує нові форми інформаційного насилля – цифровий авторитаризм як глобальну стратегію державного контролю та цифрову анархію як хаос

тизацію суспільно-політичного життя за допомогою сучасних медіа і цифрових технологій – генераторів фейкових новин, діпфейків, конструкторів телешрам-ботів та інших технічних новинок.

Методичне керівництво бібліотечною медіапросвітою значною мірою взяла на себе Українська бібліотечна асоціація спільно з Академією Української преси. Організації медіапросвіти в бібліотеках сприяє визначення бібліотечних працівників як медіапедагогів, які здатні впроваджувати медіаосвіту як частину освітнього процесу, спрямовану на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою масмедіа [8].

ЮНЕСКО визначила п'ять принципів медійної та інформаційної грамотності: інформація, комунікація, бібліотеки, медіа, технології, інтернет мають використовуватися суспільством критично; кожен громадянин є творцем інформації / знань; інформація, знання та повідомлення не завжди є нейтральними, незалежними чи неупередженими, тому будь-яка концептуалізація, використання і застосування медіа інформаційної грамотності повинна зробити це твердження прозорим і зрозумілим для всіх громадян; кожен громадянин хоче отримувати і розуміти нову інформацію, знання і повідомлення та мати можливість на спілкування з іншими, не порушуючи їх прав; медійна та інформаційна грамотність не набувається одномоментно, це постійний та динамічний досвід і процес [22].

Зазвичай споживання інформаційних продуктів у цифровому просторі супроводжується спрощенням процесів обміну інформацією шляхом використання посилання, коментування тощо. Це негативно впливає на інформаційну культуру людини, примітивізує її мислення, адже все частіше замість пошуку релевантної інформації вона фактично споживає рекомендований членами її соціальної віртуальної спільноти контент «швидкого сприйняття», насичений інформаційним шумом. Зростання мобільних можливостей цифрового простору може стати запорукою не лише нової соціальної свободи, але й породити всеосяжність механізмів суспільного контролю.

У цьому контексті змінюється традиційна система бібліотечних послуг. Сучасний бібліотечний сервіс передбачає формування цифрової гуманітаристики як актуалізації джерел національної спадщини та створення цифрових ресурсів національної пам'яті, цифровий менеджмент (кураторство) та систему управління науковою інформацією [21, с. 16].

Серед заходів протидії інформаційним загрозам варто спрямувати увагу на поліпшення документообігу, створення електронних архівів; інвестиції у технічну інфраструктуру для придбання програмного забез-

печення та мережевих засобів для успішної реалізації цифрових ініціатив; створення цифрових архівів та баз даних для збереження і організації цифрових ресурсів, забезпечення кібербезпеки для захисту цифрових даних від зловмисників; навчання персоналу щодо використання нових цифрових інструментів [11].

Висновки. Консцієнтальна війна є вищим рівнем розвитку інформаційних війн, її об'єктом впливу стає свідомість, національна, культурна та релігійна ідентичність. Деструктивна пропаганда, як основний засіб впливу у консцієнтальній війні, спрямована на руйнування усталеної системи духовних цінностей, здатності людини до вільної самоідентифікації. Бібліотеки постають як носії соціальної інформації, історичної та національної пам'яті, що акумулюють історичний досвід нації, тому зазнають масованого впливу з боку країни-агресора з метою їх повного знищення.

У вітчизняному законодавстві визначені основні загрози національній інформаційній безпеці, виокремлені види деструктивної імперської пропаганди країни-агресора; розроблено систему пріоритетних заходів ворожим інформаційним впливам задля збереження гуманітарної безпеки суспільства. Діяльність бібліотек в організації медіапросвіти сприяє розвитку критичного мислення та підвищення рівня медіакомпетентностей, розуміння переваг і небезпек віртуального простору інтернету.

Завданням бібліотек є розвиток книжкової екосистеми для популяризації української мови як важливого чинника державотворення та формування національної ідентичності, а також стимулювання інтересу читачів до національної історії, джерел вітчизняної духовності та культури. Перспективною стратегією протидії консцієнтальним війнам є оцифрування національної книжкової спадщини задля збереження національної пам'яті та ідентичності.

Список бібліографічних посилань

1. Lomachinska I. Value orientations of information culture as a key factor of society information security. *SKHID*. 2018. № 5. С. 34-38.
2. Toffler A. *The Third Wave*. New York : Bantam Books, 1990.
3. Бондаренко О., Гречка С. Міфологічний вимір консцієнтальної війни. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2017. № 1 (21). С. 171–179.
4. Видавництва й бібліотеки України під час війни: втрати, виклики, дерусифікація. *Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва»*.

URL: <https://dif.org.ua/article/vidavniststva-y-biblioteki-ukraini-pid-chas-viyni-vtrati-vikliki-derusifikatsiya> (дата звернення: 16.11.2023).

5. Гула Р., Передерій І., Сажко В. Вітчизняні архіви, бібліотеки та музеї як об'єкт і суб'єкт консцієнтальної війни в умовах збройної агресії РФ проти України. *Вісн. ХДАК*. 2022. № 62. С. 7–40.

6. Добровольська В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні : монографія. Київ : НАКККіМ, 2020. 352 с.

7. Дубровіна Л. А. Бібліотеки в системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної спадщини. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2016. № 20. С. 232–252. <https://doi.org/10.15407/rksu.20.232>

8. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). *Детектор медіа*. URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> (дата звернення: 16.11.2023).

9. Ломачинська І., Ломачинський Б. Роль медіакультури в інформаційних війнах сучасності. *SKHID*. 2022. № 3 (3). С. 66–73. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(3\).268297](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(3).268297)

10. Пирожков С. І., Майборода О. М., Хамітов Н. В. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз : нац. доп. / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ : НАН України, 2022. 552 с.

11. Перчук О., Вовченко Р., Артюх О. Особливості впровадження цифровізації документообігу в державних установах (на прикладі бібліотек та архівів). *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-70> (дата звернення: 18.11.2023).

12. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну : Закон України від 22 трав. 2022 р. № 2265-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text> (дата звернення: 15.11.2023)

13. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії : Закон України від 21 берез. 2023 р. № 3005-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> (дата звернення: 15.11.2023)

14. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 верес. 2020 р. № 392/2020. *Верховна Рада України. Законодавство*

України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (дата звернення: 13.11.2023).

15. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p#Text> (дата звернення: 13.11.2023).

16. Росія зруйнувала або знищила на Херсонщині 97 бібліотек. *Район. Херсон*. URL: <https://kherson.rayon.in.ua/news/637351-rosiya-zruynuvala-abo-znishchila-na-khersonshchini-97-bibliotek> (дата звернення: 19.11.2023).

17. Старт нового міжнародного проєкту «Бібліотека – місце сили!»! *Українська бібліотечна асоціація*. URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/povyny/5133-start-novoho-mizhnarodnoho-proiektu-biblioteka-mistse-syly> (дата звернення: 18.11.2023).

18. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія». *Ліга:Закон*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR230190?an=14&hide=true> (дата звернення: 18.11.2023).

19. Утворено Раду з питань розвитку бібліотечної сфери. *Нац. б-ка ім. Я. Мудрого* : блог. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=5893> (дата звернення: 18.11.2023).

20. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність : колект. монографія / за наук. ред. Я. Калакура. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

21. Цифрові бібліотечні ресурси та сервіси підтримки наукових досліджень: сучасні підходи та роль у науковій комунікації : аналіт. зап. / Лобузін К. В., Дубровіна Л. А., Гарагуля С. С. та ін. ; відп. ред. Л. А. Дубровіна. Київ : НБУВ, 2020. 60 с.

22. ЮНЕСКО визначила п'ять принципів медійної та інформаційної грамотності. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2182980-unesko-viznacila-pat-principiv-medijnoi-ta-informacijnoi-gramotnosti.html> (дата звернення: 18.11.2023)

References

1. Lomachinska, I. (2018). Value orientations of information culture as a key factor of society information security. *SKHID*, 5, 34-38. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2018.5\(157\).148432](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2018.5(157).148432)

2. Toffler, A. (1990). *The Third Wave*. New York : Bantam Books.

3. Bondarenko, O., Hrechka, S. (2017). Mifolohichnyi vymir konstsiientalnoi viiny [Mythological dimension of consciential warfare]. *Informatsiina bezpeka liudyny, suspilstva, derzhavy – Information Security of a Person, Society, State*, 1(21), 171-179 [in Ukrainian].

4. Vydavnytstva y biblioteki Ukrainy pid chas viiny: vtraty, vyklyky, derusyfikatsiia [Publishing houses and libraries of Ukraine during the war: losses, challenges, de-Russification]. *Fond Demokratychni initsiatyvy im. Ilka Kucheriva – Fund “Democratic Initiatives named after Ilko Kucheriv”* [in Ukrainian]. Retrieved November 16, 2023, from <https://dif.org.ua/article/vidavnytstva-y-biblioteki-ukraini-pid-chas-viyni-vtrati-vikliki-derusyfikatsiya>

5. Hula, R., Perederii, I., Sazhko, V. (2022). Vitchyzniani arkhivy, biblioteki ta muzei yak ob'iekt i sub'iekt konstsiientalnoi viiny v umovakh zbroinoi ahresii rf proty Ukrainy [Domestic archives, libraries and museums as an object and subject of a conscientious war in the conditions of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine]. *Visnyk KhDAK – Herald of the KhDAK*, 62, 7-40 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.062.01>

6. Dobrovolska, V. (2020). Informatsiino-dokumentatsiine zabezpechennia rozvytku sotsiokomunikatsiinoho prostoru kultury v Ukraini [Information and documentation support for the development of the socio-communication space of culture in Ukraine]. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

7. Dubrovina, L. A. (2016). Biblioteki v systemi instytutsii natsionalnoi pam'iaty Ukrainy ta natsionalnoi kulturnoi spadshchyny [Libraries in the system of institutions of national memory of Ukraine and national cultural heritage]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy – Manuscript and Book Heritage of Ukraine*, 20, 232-252 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/rksu.20.232>

8. Kontseptsiiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini [Concept of implementation of media education in Ukraine (new edition)]. *Detektor media – Media Detector* [in Ukrainian]. Retrieved November 16, 2023, from <https://ms.detektor.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/>

9. Lomachynska, I., Lomachynskyi, B. (2022). Rol mediakultury v informatsiinykh viinakh suchasnosti [The role of media culture in modern information wars]. *Skhid – East*, 3(3), 66-73 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(3\).268297](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(3).268297)

10. Pyrozhkov, S. I., Mayboroda, O. M., Khamitov, N. V. (2022). Natsionalna stiikist Ukrainy: stratehiia vidpovidy na vyklyky ta vyperedzhennia hibrydnykh zahroz: natsionalna dopovid [National resilience of Ukraine: hybrid threats challenge response and prevention strategy: national report]. I. F. Kuras

Institute of Political and Ethnonational Studies. Kyiv: NAS of Ukraine [in Ukrainian].

11. Perchuk, O., Vovchenko, R., Artiukh O. (2023). Osoblyvosti vprovadzhennia tsyfrovizatsii dokumentoobihu v derzhavnykh ustanovakh (na prykladi bibliotek ta arkhiviv) [Peculiarities of the implementation of digitization of document circulation in state institutions (on the example of libraries and archives)]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 53 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-70>

12. Pro zaboronu propahandy rosiiskoho natsyistskoho totalitarnoho rezhymu, zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii yak derzhavy-terorysta proty Ukrainy, symvoliky voiennoho vtorhnennia rosiiskoho natsyistskoho totalitarnoho rezhymu v Ukrainu: Zakon Ukrainy vid 22 travnia 2022 roku № 2265-IX [On the prohibition of propaganda of the Russian Nazi totalitarian regime, armed aggression of the Russian Federation as a terrorist state against Ukraine, symbols of the military invasion of the Russian Nazi totalitarian regime in Ukraine: Law of Ukraine dated May 22, 2022 No. 2265-IX]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved November 15, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text>

13. Pro zasudzhennia ta zaboronu propahandy rosiiskoi imperskoi polityky v Ukraini i dekolonizatsiiu toponimii [On condemnation and prohibition of propaganda of Russian imperial policy in Ukraine and decolonization of toponymy: Law of Ukraine dated March 21, 2023 No. 3005-IX]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved November 15, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text>

14. Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Ukaz Prezydenta Ukrainy pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku № 392/2020 [On the National Security Strategy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine on the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 14, 2020 No. 392/2020]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved November 13, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>

15. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku bibliotechnoi spravy na period do 2025 roku “Yakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy: Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy” vid 23 bereznia 2016 r. № 219-r. [On the approval of the Library Development Strategy for the period until 2025 “Qualitative changes in libraries to ensure sustainable development

of Ukraine”: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 23, 2016 No. 219-r.]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved November 13, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p#Text>

16. Rosiia zruinuvala abo znyshchyla na Khersonshchyni 97 bibliotek [Russia ruined or destroyed 97 libraries in the Kherson region.]. *Rajon. Kherson – Area. Kherson* [in Ukrainian]. Retrieved November 19, 2023, from <https://kherson.rayon.in.ua/news/637351-rosiya-zruynuvala-abo-znishchila-na-khersonshchini-97-bibliotek>

17. Start novoho mizhnarodnoho proiektu “Biblioteka – mistse syly!” [Start of the new international project “Library – a place of strength”!]. *Ukrainska bibliotekna asotsiatsiia – Ukrainian Library Association* [in Ukrainian]. Retrieved November 18, 2023, from <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5133-start-novoho-mizhnarodnoho-proiektu-biblioteka-mistse-syly>

18. Stratehiia rozvytku chytannia na period do 2032 roku “Chytannia yak zhyttieva stratehiia” [Strategy for the development of reading for the period until 2032 “Reading as a life strategy”]. *Liha: Zakon – League: Law* [in Ukrainian]. Retrieved November 18, 2023, from <https://ips.ligazakon.net/document/KR230190?an=14&hide=true>

19. Utvoreno Radu z pytan rozvytku biblioteknoi sfery [The Council for the Development of the Library Sphere was formed]. *Natsionalna biblioteka imeni Yaroslava Mudroho: bloh – Yaroslav the Wise National Library: blog* [in Ukrainian]. Retrieved November 18, 2023, from <https://oth.nlu.org.ua/?p=5893>

20. Tsyvilizatsiina identychnist ukrainstva: istoriia i suchasnist [Civilizational identity of Ukraine: history and modernity]. (2022). J. Kalakura (Ed.); IPIEnD im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].

21. Lobuzina, K. V., Dubrovina, L. A., Garagulya, S. S. et. al. (2020). Tsyfrovi bibliotekni resursy ta servisy pidtrymky naukovykh doslidzhen: suchasni pidkhody ta rol u naukovij komunikatsii: analitychna zapyska [Digital library resources and research support services: modern approaches and role in scientific communication: analytical note]. L. A. Dubrovina (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

22. YuNESKO vyznachyla piat pryntsyypiv mediinoi ta informatsiinoi hramotnosti [UNESCO has identified five principles of media and information literacy]. *Ukrinform – Ukrinform* [in Ukrainian]. Retrieved November 18, 2023, from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2182980-unesko-viznacila-pat-principiv-medijnoi-ta-informacijnoi-gramotnosti.html>

Стаття надійшла до редакції 05.11.2023.

Bohdan Lomachynskyi,

Postgraduate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: lbogdang1@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2601-6217>

Researcher ID: J-1094-2018

**Information Culture in Library Space in the Context
of Contemporary Consciential Wars**

The article reveals the strategies and tools are used in modern consciential wars against libraries as one of the main social institutions for the preservation and transmission of cultural values on a national and civilizational scale. The essential features of the modern era information wars, and consciential wars as their highest form which are aimed at the destruction of national self-awareness and identity, are analyzed. The global danger to national self-awareness is the promotion of a hostile system of spiritual values and lifestyle, language, culture, and traditions. One of the forms of consciential war is «rewriting history», imposing enemy myths, trying to create alternative interpretations of the processes of civilizational development of mankind, and it is carried out through destroying libraries in occupied territories. The virtualization of society forms a digital age person – a bearer of new moral values, who perceives the world as a global gaming environment. Therefore, the object of influence in the consciential war is not only the library as a social and communication institution, but also its individual user, an active user of social networks. In the conclusions, it is noted that the main threats to national information security are defined in the national legislation, the types of destructive propaganda of the aggressor country are singled out; a system of priority measures against hostile informational influences has been developed. Libraries work in organizing media education contributes to the development of critical thinking and raising the level of media competence, understanding the advantages and dangers of the Internet virtual space. Libraries the main task in this regard is the development of the book ecosystem with the aim of popularizing the Ukrainian language as an important factor in preserving national identity; stimulation of readers' interest in national history, sources of national spirituality and culture. Digitization of the national book heritage in order to preserve the national memory is a promising strategy for countering the wars of consciousness.

Keywords: information culture, library, conscientious war, information war, propaganda, media culture